

πρόσωπο

πρόσωπο, το, ουσ. [<αρχ. πρόσωπον], το πρόσωπο. **1.** το μούτρο, η όψη, η φάτσα του ανθρώπου: «ήταν γυναίκα καλλίγραμμη και με πολύ ωραίο πρόσωπο». **2.** ο άνθρωπος ως μονάδα, ως άτομο: «πόσα πρόσωπα θα είμαστε, που θα κάνουμε την κουβέντα;». **3.** καθέννας που διαδραματίζει ένα ρόλο σε μια υπόθεση: «τον στρίμωξαν κι αποκάλυψε τα πραγματικά πρόσωπα της απάτης». **4.** (και για τα δυο φύλα) ο ερωμένος, ο εραστής, ο γκόμενος, η ερωμένη, η γκόμενα: «τον είδα στην αγορά να κάνει βόλτα στην παραλία παρέα με το πρόσωπο». (Λαϊκό τραγούδι: δώσε την καρδιά σου σε άλλο **πρόσωπο** και μαζί μου τώρα παίξε ρόλο διπρόσωπο). (Ακολουθούν 64 φρ.)·

- *αλλάζω πρόσωπο*, συμπεριφέρομαι διαφορετικά από ό,τι προηγουμένως προς το καλό ή προς το κακό: «αφού μου φέρεσαι άσχημα, θ' αλλάξω κι εγώ πρόσωπο και θα σου συμπεριφερθώ ανάλογα»·

- *άλλο το πρόσωπο, άλλη η καρδιά*, η εξωτερική εμφάνιση του ατόμου δε συμβαδίζει με τον εσωτερικό του κόσμο, με τα αισθήματά του: «μην τον βλέπεις έτσι όμορφο και ξανοίγεσαι μαζί του, γιατί άλλο το πρόσωπο, άλλη η καρδιά || επειδή ήταν άσχημος, δεν τον θέλαμε στην παρέα μας, όταν όμως τον γνωρίσαμε καλά, ξετρελαθήκαμε μαζί του, γιατί άλλο το πρόσωπο, άλλη η καρδιά»·

- *άνθρωπος με δυο πρόσωπα*, βλ. λ. [άνθρωπος](#)·

- *βουβό πρόσωπο*, ηθοποιός θεάτρου, που εμφανίζεται στη σκηνή χωρίς να μιλάει: «στο τάδε έργο, που ανέβηκε στο Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος, ήμουν βουβό πρόσωπο»·

- *γαϊδουρινό το πρόσωπο, ζωή χαρισάμενη*, όσο πιο ανάγωγος, αδιάντροπος, αγενής και γενικά αναισθητός είναι κάποιος, τόσο περισσότερο καλοπερνάει στη ζωή του: «εκ συστήματος φέρεται μ' αυτόν τον άσχημο τρόπο στον κόσμο, γιατί γαϊδουρινό το πρόσωπο, ζωή χαρισάμενη»· βλ. και φρ. *ζωή χαρισάμενη*, λ. *ζωή*·

- *δε βλέπω ανθρώπου πρόσωπο*, βλ. λ. [άνθρωπος](#)·

- *δε βλέπω Θεού πρόσωπο*, βλ. λ. [Θεός](#)·

- *δείχνω το αληθινό μου πρόσωπο*, βλ. φρ. *δείχνω το πραγματικό μου πρόσωπο*·

- *δείχνω το πραγματικό μου πρόσωπο*, παρουσιάζω σε κάποιον ή κάποιους το χαρακτήρα που πραγματικά έχω, καλό ή κακό: «μόλις τους έδειξα το πραγματικό μου πρόσωπο, κατάλαβαν πως δεν είχαν να κάνουν με κανένα παιδάκι!». Συνών. *δείχνω τον πραγματικό μου εαυτό*·

- *δεν υπάρχει ανθρώπου πρόσωπο*, βλ. λ. [άνθρωπος](#)·

- *δεν υπάρχει Θεού πρόσωπο*, βλ. λ. [Θεός](#)·

- *δεν έχω πρόσωπο*, δεν είμαι φερέγγυος: «απ' τη μέρα που χρεοκόπησα, δεν έχω πρόσωπο στην πιάτσα»·

- *δεν έχω πρόσωπο να...*, **α.** δεν τολμώ να..., ντρέπομαι να...: «δεν μπόρεσα να του επιστρέψω τα δανεικά που του είχα πάρει την τελευταία φορά, και δεν έχω πρόσωπο να του ζητήσω άλλα || πάνω στο θυμό μου του είπα βαριές κουβέντες και δεν έχω πρόσωπο να τον συναντήσω». **β.** δεν είμαι άξιος να..., δεν έχω την οικονομική δυνατότητα να...: «ήθελα πολύ να την πάρω αυτή τη δουλειά, αλλά δεν έχω πρόσωπο να τη φέρω σε πέρας, γιατί χρειάζονται μεγάλα κεφάλαια»·

- *δεν έχω πρόσωπο να βγω στον κόσμο*, βλ. φρ. *δεν έχω πρόσωπο να δω τον κόσμο*·

- *δεν έχω πρόσωπο να δω τον κόσμο*, αποφεύγω συστηματικά τον κόσμο από την ντροπή ή την ενοχή που νιώθω για κάτι: «απ' τη μέρα που αποκαλύφθηκε η κατάχρησή μου, δεν έχω πρόσωπο να δω τον κόσμο»·

- έγινε το πρόσωπο της ημέρας, συζητείται ευρέως, αποτελεί προσωρινά το κέντρο του ενδιαφέροντος της κοινής γνώμης: «μετά της αποκαλύψεις που έκανε στην τηλεόραση σε βάρος του τάδε υπουργού, έγινε το πρόσωπο της ημέρας»·
- είναι το πρόσωπο της ημέρας, βλ. φρ. έγινε το πρόσωπο της ημέρας·
- εξαφανίστηκε από προσώπου γης ή εξαφανίστηκε απ' το πρόσωπο της γης, βλ. λ. [γν](#)·
- έχει άλλο πρόσωπο, λέγεται στην περίπτωση που κάτι προσδίδει σε κάποιον επιπλέον αξία, επιπλέον βαρύτητα συγκριτικά με κάποιους άλλους: «απ' τη στιγμή που κατέθεσε τόσα εκατομμύρια στην τράπεζα, έχει άλλο πρόσωπο από έναν κοινό καταθέτη»·
- έχει δυο πρόσωπα, είναι υποκριτής, διπρόσωπος: «μην έχεις εμπιστοσύνη σ' αυτόν που κάνεις παρέα, γιατί έχει δυο πρόσωπα και δεν ξέρεις τι μπορεί να σου σκαρώσει»· βλ. και λ. διπρόσωπος·
- έχει πρόσωπο και μιλάει! ενώ είναι ένοχος ή υπόλογος για κάτι, αντί να πάψει να μιλάει, έχει το θράσος να μας απευθύνει το λόγο για να δικαιολογηθεί: «δε βλέπει πως ήταν ο κύριος αίτιος της αποτυχίας μας, έχει πρόσωπο και μιλάει!». Συνήθως άλλοτε μετά το έχει ή άλλοτε μετά το πρόσωπο και άλλοτε μετά το τέλος της φρ. ακολουθεί το ακόμα·
- έχω πρόσωπο ή έχω πρόσωπο στην κοινωνία, **α.** έχω επιβολή, έχω πέραση, ο λόγος μου περνάει, εισακούεται, είμαι κοινωνικά αποδεκτός: «αν θέλεις να σε βοηθήσει κάποιος, πήγαινε στον τάδε, που έχει πρόσωπο». **β.** έχω οικονομική δύναμη, έχω οικονομική επιφάνεια: «δώσ' του όσα λεφτά κι αν σου ζητήσει, γιατί έχει πρόσωπο ο άνθρωπος»·
- η γλώσσα τιμάει το πρόσωπο, βλ. λ. [γλώσσα](#)·
- θα σ' εξαφανίσω από προσώπου γης ή θα σ' εξαφανίσω απ' το πρόσωπο της γης, βλ. λ. [γν](#)·
- κάποιον πρόσωπο, **α.** κάποιος που δε θέλουμε να αναφέρουμε το όνομά του ή που θέλουμε να το κρατήσουμε κρυφό: «κάποιον πρόσωπο μου είπε πως με κατηγορήσες». **β.** κάποιος, ιδίως γυναίκα, που από διακριτικότητα δε θέλουμε να αναφέρουμε το όνομά του, γιατί είναι γνωστός στην ομήγυρη: «κάποιον πρόσωπο θα πρέπει να προσέχει περισσότερο τον άντρα της». **γ.** (αόριστα) κάποιος: «σε ζητούσε κάποιον πρόσωπο». Συνών. ένας κάποιος / κάποια ψυχή / μια ψυχή·
- κατά πρόσωπο, κατευθείαν σε κάποιον και με θάρρος: «του τα 'πε κατά πρόσωπο και χωρίς να φοβηθεί τίποτα»·
- κοίτα το πρόσωπό σου στον καθρέφτη, βλ. λ. [καθρέφτης](#)·
- κρύβω το αληθινό μου πρόσωπο, βλ. φρ. κρύβω το πραγματικό μου πρόσωπο·
- κρύβω το πραγματικό μου πρόσωπο, κρατώ στάση αναμονής, δεν εκθέτω, δεν παρουσιάζω, δεν εκδηλώνω σε κάποιον ή κάποιους το χαρακτήρα που πραγματικά έχω, καλό ή κακό: «όταν κάνω κάποια νέα γνωριμία, για ένα διάστημα κρύβω το πραγματικό μου πρόσωπο, μέχρι να καταλάβω τι σόι άνθρωπος είναι». Συνών. κρύβω τον πραγματικό μου εαυτό·
- με ανθρώπινο πρόσωπο, **α.** με σεβασμό στην αξία του ανθρώπου, με αίσθημα δικαιοσύνης: «η κυβέρνηση θέλει να οικοδομήσει ένα κράτος με ανθρώπινο πρόσωπο». **β.** με τρόπο, με φέρσιμο οικείο, πράο, ευχάριστο: «κάποια στιγμή άφησε κατά μέρος τις αγριάδες και μας μίλησε με ανθρώπινο πρόσωπο»·
- με τι πρόσωπο να..., λέγεται στην περίπτωση που κάποιο άτομο δεν τολμάει, δεν έχει το θάρρος να ενεργήσει, να συμπεριφερθεί ανάλογα με την κατάσταση σε κάποιον, γιατί για κάποιο λόγο αισθάνεται ντροπή ή ενοχή: «με τι πρόσωπο να τον δω, που κάποτε τον κατηγορήσα; || με τι πρόσωπο να του ζητήσω δανεικά, που του χρωστώ ακόμη απ' την προηγούμενη φορά; || με τι πρόσωπο να πάω στο σπίτι του, που απ' τη μέρα που τ' αγόρασε, δεν του ευχήθηκα μια φορά καλορίζικο;». (Λαϊκό τραγούδι: **με τι πρόσωπο** ζητάει να μ' αντικρίσει, με τι πρόσωπο

συγνώμη θα μου πει, τώρα πια δικάστηκε να ζήσει μοναχή, βουτηγμένη στην ντροπή)·

- με τον ιδρώτα του προσώπου μου, βλ. λ. ιδρώτας·

- μεγάλο πρόσωπο! βλ. συνηθέστ. σιγά το πρόσωπο(!)·

- μεγάλο πρόσωπο, (και για τα δυο φύλα) που είναι ξεχωριστός, σημαντικός, σπουδαίος: «αυτός κάνει παρέα μόνο με μεγάλα πρόσωπα»·

- να μη φτάσεις να δεις Θεού πρόσωπο, βλ. λ. [Θεός](#)·

- ξαναβλέπω Θεού πρόσωπο, βλ. λ. [Θεός](#)·

- όταν γελάει το πρόσωπο, δε γελάει πάντοτε κι η καρδιά, βλ. λ. [καρδιά](#)·

- πέτρινο πρόσωπο, που είναι σκληρό, ψυχρό, ανέκφραστο: «βλέποντας το πέτρινο πρόσωπό του, κατάλαβα πως δε συγκινήθηκε και δεν είχε σκοπό να με βοηθήσει»·

- πρόσωπα και πράγματα, **α.** με όλες τις λεπτομέρειες, χωρίς να παραλείπει τίποτα, με αναφορά όλων όσοι συμμετείχαν σε μια υπόθεση, των πράξεων που έκαναν ή των γεγονότων που συνέβησαν: «ρώτα καλύτερα του τάδε που ήταν παρών, και θα σου πει πρόσωπα και πράγματα». **β.** που δηλώνει εμπειρική γνώση, επαφή με πολλούς ανθρώπους και πολλά γεγονότα, και, κατ' επέκταση, απόκτηση μεγάλης πείρας στη ζωή: «είδα πρόσωπα και πράγματα στη ζωή μου και κατέληξα στο συμπέρασμα πως υπάρχει ακόμα ελπίδα για τους ανθρώπους»·

- πρόσωπο κοινής εμπιστοσύνης, που είναι αποδεκτό από όλους, που το εμπιστεύονται όλοι: «τα κόμματα συμφώνησαν να αναλάβει τη διεύθυνση της προβληματικής επιχείρησης ένα πρόσωπο κοινής εμπιστοσύνης»·

- πρόσωπο με πρόσωπο, κατ' ιδίαν, ιδιωτικά, απευθείας, σε άμεση επαφή και χωρίς την παρουσία ή τη μεσολάβηση άλλου: «συναντήθηκαν πρόσωπο με πρόσωπο για να λύσουν κάτι διαφορές που είχαν || μιλήσαμε απ' το τηλέφωνο κι αύριο, που θα συναντηθούμε πρόσωπο με πρόσωπο, θα τα πούμε καλύτερα»·

- πρόσωπο φεγγάρι, πρόσωπο φωτεινό και ολοστρογγυλό: «είχε μάτια σπινθηροβόλα κι ένα πρόσωπο φεγγάρι». Από την εικόνα της πανσελήνου·

- σιγά το πρόσωπο! ή σιγά στο πρόσωπο! ειρωνική αμφισβήτηση για άτομο που μας αναφέρει κάποιος πως είναι ξεχωριστό, σημαντικό, σπουδαίο: «ο τάδε είναι απ' τους λίγους ανθρώπους που αξίζουν». -Σιγά το πρόσωπο!». Πολλές φορές, της φρ. προτάσσεται το ναι μωρέ και άλλες φορές η φρ. κλείνει με το μωρέ·

- σπουδαίο πρόσωπο! ή σπουδαίο το πρόσωπο! βλ. φρ. σιγά το πρόσωπο(!)·

- σπουδαίο πρόσωπο, που κατέχει υψηλή κοινωνική, οικονομική ή καλλιτεχνική θέση: «τον έχει σε μεγάλη εκτίμηση, γιατί είναι σπουδαίο πρόσωπο»·

- στο πρόσωπό του αναγνωρίζω..., βλ. συνηθέστ. στο πρόσωπό του βλέπω·

- στο πρόσωπό του βλέπω..., αποδίδω στο άτομο για το οποίο γίνεται λόγος κάποιο συγκεκριμένο μελλοντικό ρόλο ή κάποια συγκεκριμένη μελλοντική ιδιότητα: «στο πρόσωπό του βλέπω έναν νέο Εθνάρχη || στο πρόσωπό του βλέπω έναν μεγάλο επιστήμονα του αύριο»·

- τα λέμε πρόσωπο με πρόσωπο, κουβεντιάζουμε τετ α τετ, ο ένας απέναντι στον άλλον, κουβεντιάζουμε ιδιωτικά, απευθείας και χωρίς την παρουσία ή τη μεσολάβηση άλλου: «ανάμεσά μας δεν μπορεί να υπάρξει καμιά παρεξήγηση, γιατί κάθε τόσο συναντιόμαστε και τα λέμε πρόσωπο με πρόσωπο || κάθονταν στη γωνιά του μπαρ και τα 'λεγαν πρόσωπο με πρόσωπο»·

- τι κάνει το πρόσωπο! **α.** λέγεται θαυμαστικά για τις ενέργειες ή τις πράξεις κάποιου: «πω πω, τι κάνει το

πρόσωπο, όταν έχει κέφια!». **β.** λέγεται ειρωνικά, κοροϊδευτικά ή επιτιμητικά για τις άστοχες ενέργειες ή πράξεις κάποιου: «τι κάνει, μωρέ, το πρόσωπο και δεν το σταματάει κανένας!». Συνήθως της φρ. προτάσσεται το για δεσ. Συνών. *τι κάνει ο άλλος! / τι κάνει ο άνθρωπος! / τι κάνει ο δικός σου! / τι κάνει το άτομο(!)*.

- *τι λέει το πρόσωπο!* **α.** λέγεται θαυμαστικά για τα λόγια που λέει κάποιος: «πω πω, ρε φίλε, άκου τι λέει το πρόσωπο!». **β.** λέγεται ειρωνικά, κοροϊδευτικά ή επιτιμητικά για τις ανοησίες που λέει κάποιος: «τι λέει, μωρέ, το πρόσωπο!». Συνήθως της φρ. προτάσσεται το για δεσ. Συνών. *τι λέει ο άλλος! / τι λέει ο άνθρωπος! / τι λέει ο δικός σου! / τι λέει το άτομο(!)*.

- *το 'να χέρι νίβει τ' άλλο και τα δυο το πρόσωπο*, βλ. λ. [χέρι](#).

- *το πρόσωπο*, **α.** συνθηματική αναφορά στην ερωμένη, στην γκόμενα, για να μην πούμε το όνομά της και καταλάβουν οι άλλοι για ποια πρόκειται: «είδα κάποια στιγμή απ' έξω το πρόσωπο και κατάλαβα πως σε ζητούσε». **β.** (γενικά) αναφορά με δόση ειρωνείας, συνήθως, σε άτομο που δεν εκτιμούμε: «τι ήθελε πάλι το πρόσωπο πρωί πρωί στο γραφείο σου;».

- *το πρόσωπο είναι σπαθί*, **α.** είναι ειλικρινής, τίμιος, ντόμπρος: «πρέπει να του έχεις απόλυτη εμπιστοσύνη, γιατί το πρόσωπο είναι σπαθί». **β.** ανταποκρίνεται συνήθως στη χάρη που του ζητάμε: «αφού πήγες στον τάδε, σίγουρα θα σε βοηθήσει, γιατί το πρόσωπο είναι σπαθί».

- *το πρόσωπο του ανθρώπου είναι σπαθί*, η προσωπική παρουσία του ενδιαφερομένου για μια δουλειά φέρνει άμεσα αποτελέσματα: «πρέπει να πας ο ίδιος, αν θέλεις να τελειώσεις η δουλειά σου, γιατί πρέπει να ξέρεις πως το πρόσωπο του ανθρώπου είναι σπαθί». βλ. και φρ. *το πρόσωπο είναι σπαθί*.

- *το πρόσωπό του έγινε σκληρό σαν πέτρα*, βλ. λ. [πέτρα](#).

- *του δίνω πρόσωπο*, τον υπολογίζω, τον υπολήπτομαι: «δεν μπορώ να καταλάβω γιατί του δίνεις πρόσωπο, αφού ξέρεις πως είναι απατεώνας!».

- *του το πέταξα στο πρόσωπο*, βλ. *συνηθέστ. του το πέταξα στα μούτρα*, λ. *μούτρο*.

- *του φταίει ο καθρέφτης και όχι το πρόσωπο*, βλ. λ. [καθρέφτης](#).

- *υψηλά ιστάμενα πρόσωπα*, άτομα που κατέχουν υψηλές πολιτικές ή κοινωνικές θέσεις: «έχει αποδειχτεί πολλές φορές πως για τα υψηλά ιστάμενα πρόσωπα ο νόμος ερμηνεύεται αλλιώς».

- *φανερώνω το αληθινό μου πρόσωπο*, βλ. φρ. *φανερώνω το πραγματικό μου πρόσωπο*.

- *φανερώνω το πραγματικό μου πρόσωπο*, βλ. φρ. *δείχνω το πραγματικό μου πρόσωπο*.

- *φάνηκε το αληθινό του πρόσωπο*, βλ. φρ. *φάνηκε το πραγματικό του πρόσωπο*.

- *φάνηκε το πραγματικό του πρόσωπο*, αποκαλύφθηκε ο πραγματικός του χαρακτήρας, ιδίως ο κακός: «πάντα μιλούσε για φιλία κι αλληλεγγύη, αλλά, μόλις του ζήτησα να με βοηθήσει, φάνηκε το πραγματικό του πρόσωπο, γιατί αρνήθηκε με χίλιες δυο δικαιολογίες». Συνών. *φάνηκε ο πραγματικός του εαυτός*.

- *φεγγαρίσιο πρόσωπο*, βλ. φρ. *πρόσωπο φεγγάρι*.

- *χάθηκε από προσώπου γης ή χάθηκε απ' το πρόσωπο της γης*, βλ. λ. [γη](#).

- *χάθηκε η τσίπα απ' το πρόσωπό του*, βλ. λ. [τσίπα](#).

- *χλομό πρόσωπο*, χαρακτηρισμός από τους Ινδιάνους ατόμου που ανήκει στη λευκή φυλή: «οι Απάτσι είχαν μακροχρόνιο πόλεμο με τα χλομά πρόσωπα». Η φρ. έγινε γνωστή στο ευρύ κοινό από τα αμερικάνικα κινηματογραφικά έργα.